

Současná situace křesťanských církví v pluralitní společnosti

Břetislav Fajmon, 8.5.2021

1 Situace úbytku členů církví v České Republice

Počet členů křesťanských církví v České Republice klesá od roku 1930, kdy příslušnost k církvi deklarovalo asi 9,7 milionu obyvatel. Podle grafu v materiálu (Náboženská víra, 2014, str. 4) byl pokles věřících v době 1930-1950 na území dnešní České republiky průměrně 0,8 milionu za desetiletí, v době 1950-1991 průměrně 0,9 milionu za desetiletí¹, a v době 1991-2011 průměrně 1,2 milionu za desetiletí².

Pokud bychom vyšli ze sčítání lidu v roce 2011, kde byla otázka vyjádření se příslušnosti k církvi či víře nepovinná, k tomu, zda jsou věřící, se vyjádřilo kladně zhruba 2,17 milionu lidí, a z tohoto počtu asi jedna třetina, tj. 700 tisíc, zatrhl v dotazníku volbu „věřící – nehlásí se k žádné církvi ani náboženské společnosti“. Není jasné, zda tento počet věřících, kteří deklarují víru, ale nejsou členy církve, znamená trend odmítání církvi, necírkevní víru³ – více budeme vědět ze sčítání lidu v roce 2021.

Naproti tomu, v roce 1991 byl v součtu počet lidí s odpovědí „bez vyznání“ a „odpověď neuvedena“ 5,7 milionu, v roce 2001 to bylo 6,9 milionu, v roce 2011 už 8,2 milionu obyvatel České republiky. Určitě část rostoucího počtu lidí je způsobena dobrovolností dotazníkových odpovědí v otázkách víry. Jak uvádí (Nešpor 2010, str. 103-105), v dotazníku ISSP (Mezinárodní program sociálního výzkumu v letech 1998 a 2008), který měl sice podstatně nižší základnu respondentů než sčítání lidu, ale zase mohl položit cílené otázky postoje k víře, se považovalo v roce 1998 v České Republice za věřící 12,1% respondentů, kdežto v roce 2008 jen 9,7%; v roce 1998 se 21,6% respondentů v ČR považovalo za ateisty, kdežto v roce 2008 už jich bylo 39,9%; „někde mezi“ věřícími a ateisty se cítilo v roce 1998 zhruba 66,3 respondentů, kdežto v roce 2008 jich bylo už jen 50,4%. Z těchto údajů též vidíme radikálnější tendenci k odmítnutí křesťanské víry v rozmezí srovnání mezi lety 1998 a 2008.

Z údajů srovnání členství jednotlivých církví v České Republice, které lze vyrozumět z (Nešpor 2010, str. 112), (Náboženská víra, 2014, str. 5-6), (Křesťanství v Česku, Wiki), můžeme sestavit tabulku vyjadřující deklarované (= ve sčítání přiznané) počty členů některých⁴ církví v ČR v letech 1991, 2001, 2011, která se též pokusí velmi předběžně

¹V tomto období byla otázka příslušnosti k církvi či víře vyřazena z dotazníku sčítání obyvatelstva, údaj je vypočten pouze ze srovnání sčítání lidu v roce 1950 a v roce 1991.

²Přitom povinnost deklarovat svou víru byla v roce 1991 široce ignorována a v letech 2001 a 2011 zrušena, odpověď byla dobrovolná, což je jeden z faktorů, které mohou zkreslit uvedené srovnání.

³Autor tohoto článku se domnívá, že v čísle 700 tisíc se může jednat o rodinné příslušníky členů církví, nebo o lidi v bezprostředním kontaktu se členy církví – to by znamenalo, že i toto číslo deklarativních věřících bude klesat současně s poklesem členů církví.

⁴Jsou uvedeny pouze církve z uvedených tří zdrojů, nejedná se o všechny církve; byly záměrně vynechány SJ = Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, CJKSPD = Církev Ježíše Krista svatých posledních dnů; tyto mají misijní aktivitu, ale většinou církví v ČR jsou považováni za sekty.

predikovat trend počtu členů v následujících obdobích, pokud by se chování trendu odehrávalo ve stejném charakteru jako v letech 1991-2011. Tento pokus predikce nemá úmysl omezit Boží milost při zachování či přidání počtu členů jednotlivých církví, jedná se pouze o přemýšlení o budoucnosti církví⁵, pokud by trend počtu členů měl podobný charakter jako dosud (počty členů jsou vyjádřeny v tisících; predikované hodnoty jsou označeny hvězdičkou). Z tabulky lze vidět dělení zhruba do tří skupin:

církev	1991	2001	2011	2021	2031	2041	2051
ŘÍKC	4021	2740	1084	512★	256★	128★	64★
ČCE	204	117	52	32★	16★	8★	4★
CČSH	178	99	39	16★	8★	4★	2★
SCEAV	33	14	8	4★	2★	2★	2★
ECAV	neregistr.	15	7	4★	2★	2★	2★
LECAV	pod SCEAV	5,5	2,5	2★	2★	2★	2★
PRAV	19	23	20	20★	20★	20★	20★
RPRA	neregistr.	neregistr.	6	6★	6★	6★	6★
CASD	8	10	7	7★	7★	7★	7★
KřS	3	7	3,5	3★	3★	3★	3★
BJB	2,5	3,6	3,2	3★	3★	3★	3★
JB	nezjištěno	3,4	2,1	2★	2★	2★	2★
ECM	2,9	2,7	2	2★	2★	2★	2★
SKC	2,7	1,6	1,7	2★	2★	2★	2★
CB	3	10	11	12★	13★	14★	15★
ŘEKČ	7	7,7	10	11★	12★	13★	14★
KS	neregistr.	4,7	9,4	12★	14★	16★	18★
AC	1,5	4,6	5	5,5★	6★	6,5★	7★

A) V církvích počtem největších přiznaná členská základna podle sčítání lidu 1991, 2001, 2011 klesá každých deset let zhruba na polovinu. Podle zprávy (Náboženská víra,

⁵Význam zkratk: ŘÍKC = Římskokatolická církev, ČCE = Českobratrská církev evangelická, CČSH = Církev československá husitská, SCEAV = Slezská církev evangelická augsburského vyznání, ECAV = Evangelická církev augsburského vyznání, LECAV = Lutherská evangelická církev augsburského vyznání, PRAV = Pravoslavná církev v českých zemích, RPRA = Ruská pravoslavná církev v České Republice, CASD = Církev adventistů sedmého dne, KřS = Křesťanské sbory, BJB = Bratrská jednota baptistů, JB = Jednota bratrská, ECM = Evangelická církev metodistická, SKC = Starokatolická církev, CB = Církev bratrská, ŘEKČ = Řeckokatolická církev, KS = Křesťanská společenství, AC = Apoštolská církev.

2014, str. 8) lze tento trend obecně dále očekávat, protože v roce 2011 byla více než polovina ze členů všech církví ve věku 60 a více let. Pro účely predikce byla stanovena hranice dvou tisíc naznačující, že v určitém okamžiku, který se nutně nerovná 2 tisíce, dosáhne trend členů v dané církvi z Boží milosti svého minima a začne zase mírně růst, protože některé sbory či skupiny křesťanů budou zdravé či reformované do té míry, že trend vyrůstajících a nově příšlých členů převyšší počet členů ze starší generace.

- B) Církev, jejichž přiznaný počet členů je průměrně za období 1991–2011 vyrovnaný, tj. lze zhruba predikovat, že tento počet za budoucí desetiletí zůstane zachován.
- C) Církev, které vykazovaly v přiznaném členství v letech 1991 až 2011 nárůst, a lze tedy očekávat, že z Boží milosti jejich počet členů dále mírně poroste.

Uvedená predikce počtu členů je jen velmi předběžná, lepší predikci růstu jednotlivých církví, budeme znát, dá-li Pán Bůh, po sčítání lidu v roce 2031, protože pak už budou známy počty za dvě novodobá období 2011–2021, 2021–2031, kdy lidé relativně beze strachu (doufejme) přiznávali svou víru. Pokud bychom měli vyvodit z těchto počtů přece jen aspoň předběžné přemýšlení, zdá se, že během 20–30 let ode dneška by počet členů Římskokatolické církve byl přesazen součtem počtu členů jiných církví, a během cca 50 let ode dneška už by církev Římskokatolická přestala být církví počtem členů dominující, a namísto toho by na daném území existovalo cca deset počtem srovnatelných křesťanských církví a několik církví menších. Současně by během 50 let ode dneška byl zastaven pokles členů církví v celkovém součtu, dosáhl svého minima cca 1 až 2% populace a začal z Boží milosti růst.

To je matematická vize, pracujeme-li se členy církví jako s čísly a nedojde-li v blízké době k návratu Pána Ježíše či k velkým změnám v působení jeho milosti a v tom, kolik lidí volání Kristovy milosti uslyší.

2 Důvody proti a pro existenci křesťanské církve

(Hošek, 2012) se zamýšlí nad rolí křesťanství v České Republice právě z širšího pohledu posledních dvou století, které se odehrávají v moderní a postmoderní společnosti. Uzavírá ovšem, že ve svobodné společnosti budou vždy stoupenci víry, protože lidé budou vždy hledat odpověď na otázku, proč tu na světě jsme a kam v životě směřovat. Navazuje také inspirací pro církev a křesťany, jak nefanaticky, a přitom zodpovědně žít v tomto světě, speciálně v Evropě a České Republice⁶. I když je církev ve společnosti menšinou, stále má co nabídnout.

⁶Krátce několik výzev podle (Hošek, 2012, kap. 5): a) vnímejme kulturu a rozvíjejme to dobré v ní; b) naučme se naslouchat současným lidem a mluvit jejich řečí; c) rozvíjejme nejen rozum, ale i city, intuici, vztah k přírodě, zkrátka svůj celkový přístup k životu; d) představujme Bibli jako příběh konkrétních lidí; e) představujme Bibli jako naše duchovní dědictví, ze kterého lze čerpat; f) v době postoptimistické svým životem odkazujeme na konkrétní naději Božího lidu na dobrou budoucnost; g) v době postmaterialistické zdůrazněme, že i citové setkání s Ježíšem je možné zažít; křesťanství není jen souborem faktů, jde i o autentický zážitek setkání s Ježíšem Kristem; h) v době osamělosti sdílejme křesťanství jako předivo mezilidských vztahů, jako prostředí autentického setkávání s lidmi.

(Martinek, 2012, str. 11) se zamýšlí nad trendem sekularizace v západních společnostech: s procesem modernizace západní společnosti zároveň dochází k oslabování vlivu a významu náboženství. Zamýšlí se nad důvody, proč křesťanské církve speciálně v České Republice ztrácí věrohodnost. V osmi oblastech, které uvádí⁷, bojuje nedůvěra a odpor vůči církvi, s důvody, proč bychom si měli práce církve v těchto oblastech vážít. Pro některé jsou tyto oblasti příčinou, proč nevěnují církvi vážný zájem, jiní (především členové církvi) vidí právě i v těchto oblastech důvody, proč v církvi setrvat. Pojďme si těchto osm oblastí kráče projít:

1. oblast historická:

proti: Nutno přiznat, že církev se v minulosti podílela na „antisemitismu, otrokářství, inkvizici, křižáckých a náboženských válkách“⁸.

pro: „Křesťanské církve byly povětšinou hlavními tvůrci kulturního bohatství, rozvoje vědy a poznání“⁹. Církev se dnes distancuje od antisemitismu, otrokářství, inkvizice obyvatelstva. Ve většině států světa došlo k odluce církvi od státu, takže křesťanské církve už nemají právo vyhlašovat války.

V dnešní posttradicionalistické době kultura odmítá tradici minulosti, která kdysi sloužila k zakotvení jedince i celé společnosti¹⁰. Jakoby si lidé mysleli, že odmítnutím tradic získají svobodu – ovšem zjišťují, že odmítnutím tradic se dotýkají bezúčelnosti života, a tak „ztrácejí životodárnou vazbu na veliký a silný příběh, který by stálo za to rozvíjet“¹¹. Pokud by se lidé v dnešní kultuře dokázali oprostit od hříchů církve v minulosti, možná by zjistili, že církev nemá ve své historii jen hříchy, ale že předává dál „velký příběh darů a milosti“, vzácné duchovní dědictví.

2. oblast pastorační:

proti: „Křesťanské církve svými prohlášeními a i jednáním dávají najevo, že nejsou schopny pochopit myšlení, otázky a problémy dnešního člověka“¹². Tento problém potvrzuje i (Hošek, 2012, str. 113-115), když tvrdí, že církev se dnes zabývá odpověďmi na otázky, které si už několik desetiletí nikdo neklade.

pro: Církev musí přiznat, že někdy druhým lidem nenaslouchá¹³. Úkol vyjít za lidmi nebo jen naslouchat jim, vnímat, čím žijí, je prvořadým. Nicméně stále ještě platí, že vzájemná úcta mezi lidmi v církvích je velkým důvodem, proč lidé dříve neznalí křesťanů zůstávají v církvi a vnímají, že se zde jedná o něco

⁷(Martinek, 2012, str. 17-21).

⁸(Martinek 2012, str. 17).

⁹(Martinek, 2012, str. 19).

¹⁰(Hošek, 2012, str. 126).

¹¹(Hošek, 2012, str. 127).

¹²(Martinek 2012, str. 17).

¹³(Hošek, 2012, str. 115): „Církev někdy dává více či méně srozumitelné odpovědi na otázky, které vlastně nikdo neklade, zatímco o otázkách, které skutečně páli necírkevní současníky, má jen mlhavou představu.“

více, s čím se nikde jinde neseťkají. Kdyby církve zdůrazňovala, že Pánu Bohu jde o osobní rozvoj každého člověka, každého jednotlivce, možná by lidé dnešní kultury zachytili i ten podtón, že Bůh, který nás nejvíce zná, je také schopen nám nejvíce pomoci.

3. oblast lidskoprávní:

proti: „Katolická církev nerespektuje a) práva žen (neumožňuje jim podílet se na vedení a rozhodování v církvi); b) právo na svobodné rozhodnutí každého člověka o svém stavu (po všech, kteří se podílejí na vedení církve, požaduje povinný celibát); c) právo na svobodu vědeckého bádání (teologové a vedoucí pracovníci v církvi musí skládat slib názorové loajality s církevním učitelským úřadem)¹⁴.“

pro: ad a) V dnešní době existuje řada církví, kde se ženy zapojují jako farářky, kazatelky, nebo i do nejužšího vedení – pokud Bůh dává vedoucí roli ženám, církve by se měla učit toto obdarování rozeznat a je k její škodě, když to nedělá. Na druhé straně, dnešní kultura by se měla učit rozumět Ježíši Kristu, proč vybral za svých dvanáct učedníků muže – jistou roli v Božím plánu hraje i mužnost mužů ve vedoucích rolích. Možná by toto porozumění Ježíši Kristu v oblasti mužnosti mužů přispělo i k obnovení role mužů v dnešní společnosti. Ad b) Už pět set let existuje v církvi hnutí, které upozorňuje na to, že Ježíš Kristus ani jeho nejbližší apoštolové neučili, že by vedoucí církve měli být v celibátu¹⁵. Každý, kdo žije v manželství, a přitom má aspiraci se stát vedoucím církve, se může přidat k těm církvím, které vedoucí úlohu s manželstvím nevyklučují. Na druhé straně, zatímco bychom měli přiznat, že křesťanský život v celibátu není vyšší formou zbožnosti, musíme také říci, že život svobodného je plnohodnotný a svobodní lidé nejsou lidmi méně než lidé žijící v manželství – koneckonců i Ježíš byl svobodný, a z plnosti jeho života neustále čerpáme. Ad c) Normálním přístupem většiny dnešních církví je spojovat svou víru s poznatky vědy v jeden celistvý pohled na svět.

4. oblast psychologická:

proti: „Křesťanské církve nutí člověka ke konformitě v názorové a morální oblasti a brání tak jeho celoživotnímu rozvoji, snaží se udržovat ho v konvenčním stadiu morálního a spirituálního vývoje“¹⁶.

pro: Díky jedinečnosti každého člověka vlastně každý mezilidský vztah a každá společenská organizace nutí člověka ke konformitě – musí být vymezena aspoň základní pravidla vztahu a minimálně nepsané důvody, co je tomuto vztahu obsahem. Samozřejmě tato konformita není (či neměla by být) cílem – ani v rodině, ani ve vztahu studenta a školy, ani ve vztahu zaměstnance a firmy. Zdravá rodina, škola i firma vede člověka k jisté samostatnosti, jedinečné pozici.

¹⁴(Martinek, 2012, str. 18).

¹⁵Např. viz Bible, 1. list Timoteovi, kapitola 3, verše 1-7.

¹⁶(Martinek, 2012, str. 18).

Podobně Pán Bůh je v Bibli představen jako ten, kdo nenávidí hřích – je tedy také v jistém smyslu nekompromisní a přes některá pravidla nejede vlak. Přesto i on chce vést lidi k tomu, aby využili své jedinečnosti k dobrým věcem. Kromě základních výzev určených všem přicházejí v životě každého věřícího jedinečné výzvy, určené jen jemu. Jakési základní hlasy Bible slyšíme, pokud jsme jen vnějšími pozorovateli. Když se ovšem zapojíme do církve a pokusíme se sdílet svou víru prakticky a konkrétně, najdeme lépe své silné stránky i svou jedinečnost – právě pro zaslechnutí jedinečných výzev od Boha potřebujeme církev. I když je pravda, že každý člověk dospívá do zdravé samostatnosti a nezávislosti, ke zdravému nekonformnímu životu patří též trvalá podpora skupiny blízkých, kterou může církev dobře poskytnout.

5. oblast politická:

proti: „Křesťanské církve zasahují nekorektně do demokratického politického procesu, mají neodůvodněná zvláštní práva“¹⁷.

pro: „Církve se už ve většině evropských států oprostily od své vázanosti na politickou moc¹⁸“ a též některé hlasy, které těžily z křesťanské podpory, se stávají hlasy nezávislými v tom smyslu, že za sebou nemají podporu většiny a musí se více soustředit na váhu svých argumentů. „Pokušení moci a jejího zneužití dnes církvi (naštěstí) nehrozí, zejména v zemích tak sekularizovaných jako je Česká Republika¹⁹“.

6. oblast sociální:

proti: Následující argument ukazuje, jak je církev kritizovaná z obou stran: že se do politiky angažuje buď příliš (viz předchozí oblast), nebo že její angažovanost v politice je příliš malá, má příliš malý sociální dopad: „Církve byly příliš dlouho propojeny s vládnoucí mocí, nepodporovaly sociální změnu“²⁰.

pro: Co se týká praktického zapojení církve, pro společnost je pomocí její „sociální, zdravotnická a vzdělávací angažovanost“²¹. Například jedna z církví, ČCE, má 26 středisek diakonie, 7 speciálních škol, jednu mateřskou školu, a celkem poskytuje služby ve 140 institucionalizovaných zařízeních²². Sociální rozměr vlivu církve nelze přitom měřit jen počtem institucí vedených církví – řada lidí čerpá z podpory společenství věřících sociální podporu a dovednosti, které pak mohou využít ve svém zaměstnání. I když církev může usilovat dát zaznít svému hlasu a dobrým důvodům k sociální změně i v politice, jejím zaměřením bude vždy konkrétní pomoc.

¹⁷(Martinek 2021, str. 18).

¹⁸(Martinek 2012, str. 19).

¹⁹(Hošek 2012, str. 116).

²⁰(Martinek 2012, str. 18).

²¹(Martinek 2012, str. 20).

²²Podle (Strategický plán 2019, str. 6).

7. oblast spirituální:

proti: „K tomu, aby člověk žil duchovně a respektoval křesťanské hodnoty, nepotřebuje žádnou zprostředkovatelskou instituci; církve spíše brání člověku k jeho přístupu k Bohu, než aby ho v něm podporovaly“²³.

pro: K tomu, aby člověk žil duchovně a respektoval křesťanské hodnoty, se bez církve neobejde. Především, křesťanské svědectví pochází od Krista a od jeho nejbližších učedníků, kteří jsou autory Nového zákona. Další teologická literatura vznikala právě v církvi. Ty nejpraktičtější knihy a materiály, kde bychom mohli najít inspiraci pro křesťanské hodnoty a život, byly povětšinou napsány lidmi, kteří je konkrétně prožívali ve společenství církve. Přístup k Bohu má též kolektivní rozměr – Pán Bůh k nám promlouvá jako ke skupině věřících na jednom místě, v jednom městě, v jedné kultuře. Navíc, skrze sdílení konkrétních lidí v církvi o jejich víře, ale i bojích a zápasech můžeme být povzbuzeni na své vlastní duchovní cestě. A v neposlední řadě, církev je místem, kde svou službou druhým můžeme prožít a projevit svoji spiritualitu. Jen určitý rozměr spirituality je osobní, její další dimenze jsou společenské.

8. oblast biblická:

proti: „Současné institucionální církve se velmi málo podobají onomu neformálnímu hnutí, které založil Ježíš; v rámci návratu ke kořenům je třeba vrátit se k méně institucionalizovanému a více charizmatickému křesťanství.“²⁴.

pro: Institucionalizované a charizmatické křesťanství se nevyklučují – ve většině církví existuje dnes řada možností, jak se zapojit do života menších skupin věřících, které vznikají někdy organizovaně, jindy spontánně z podnětu několika lidí. „Církev jako společenství, tedy ne jako instituce či organizace, ale jako předivo mezilidských vztahů, jako prostředí autentického setkávání, zřejmě může současníkům nabídnout něco, co opravdu a stále víc hledají“²⁵.

Na druhé straně, už samotná Bible poukazuje na určitou organizační stránku církve, která nesla dobré ovoce. Skutky 15 svědčí o koncilu ohledně důležitých teologických otázek, Skutky 6,1-7 o ustanovení diaconů, kteří se na rozdíl od apoštolů věnovali praktické každodenní službě. Apoštol Pavel organizoval ve sborech sbírku praktické finanční podpory pro chudé křesťany z některých oblastí. Určitá forma organizovanosti je moudrá.

Závěrem

Z předchozího je patrné, že v církvi nacházíme odpovědi a inspiraci, které bychom jinde těžko hledali, zejména pokud jsme zapojeni do společenství věřících, ve kterém můžeme je-

²³(Martinek 2012, str. 18).

²⁴(Martinek 2012, str. 18)

²⁵(Hošek,2012,str.125).

den druhého ve víře povzbudit, nebo si i prakticky pomoci. Výmluvy nebo slabiny lze vidět v každé oblasti, kterou bychom vymezili; současně každá z oblastí je také výzvou, abychom v církvi čekali věci pozitivní a zapojili se do nich. Je pravda, že církve je společenstvím nedokonalých lidí – to se vždy někde projeví. Ovšem v Bibli je církev nazvána „plností Ježíše Krista“²⁶, tj. je místem, kde vzkříšený Ježíš Kristus dává dobré dary jak jednotlivcům, tak celým skupinám.

Současná situace karantény paradoxně přiměla církve vyjít lépe i do mediálního světa, což vedlo jak k objevení rozměru online společenství mezi věřícími, tak k lepšímu promlouvání k lidem mimo církve, kteří mají možnost „méně formální návštěvy“ bohoslužeb či křesťanských programů. Podmínka maximálně desetiprocentní fyzické obsazenosti bohoslužeb vedla k tomu, že věřící si na řadu shromáždění musí rezervovat přístup, a také si cení být jen neformálních setkání s jedním či dvěma dalšími věřícími, pokud je aspoň setkání malých skupin do šesti osob povoleno.

Jak ukazuje dokument (Strategický plán 2019), církve s klesající členskou základnou si jsou dobře vědomy, jakým směrem vede cesta k dobrému růstu církve jak duchovnímu, tak v konečném důsledku i početnému. Strategický plán ČCE shrnuje sedm oblastí, které by mohly vést ke zdravému životu jejích sborů, pokud se církve nechá vést a naplňovat Duchem svatým:

1. **Živý sbor:** kéž jsou sbory křesťanů místem sdílení křesťanské víry i života, a také pozváním pro ty, kdo hledají životní zakotvení (místem odpočinku, ale i společné služby dalším).
2. **Zbožnost:** Kéž by Bible pomohla rozumět i naší době, zaslechnout Boží hlas pro nás dnes. Kéž by společné bohoslužby a setkání křesťanů byly místem setkání s Bohem, ale i místem vzájemné mezilidské úcty a zájmu (místem, kde se chceme i s druhými lidmi setkat a učit se sdílení a přátelství, ne jen něco pro sebe získat). Kéž bychom vnímali sami sebe jako ovce, jejichž pastýřem je Ježíš Kristus, a ten jedná skrze biblické hodiny, modlitební setkání, a i skrze neformální setkání křesťanů (společná dovolená, společně trávený čas).
3. **Misie:** Kéž by církve byly pro naši kulturu možností prožít setkání s Bohem i s lidmi, ve kterém dochází ke sdílení naší víry, možností k nasycení mysli i srdce a k novému hledání a nacházení osobní i společné životní cesty.
4. **Klíčoví lidé:** Aby v církvi existovali klíčoví lidé, od kterých se máme co učit, musí se řada lidí, snad i většina, zapojit do drobných úkolů služby a „hledat konkrétními činy“, jaké obdarování jim svěřil Pán Bůh pro službu těm ostatním: služba výkladem Bible, neformální povzbuzení jednotlivce, odstup a nezávislý názor, organizační schopnosti, usměrnění jednotlivce do dobrých hranic, praktická služba, vedení příkladem, radostné společenství. Učíme se být ve společenství s Bohem, lidmi i prostředím, ale zůstávat také i sami sebou.
5. **Samofinancování sborů:** Ti křesťané, kteří budou mít zájem o společný křesťanský život (a kteří pochopí, že Pán Bůh nás k takovému životu volá všechny),

²⁶Efezským 1,22-23.

si k němu najdou cestu.

6. **Sociální služba a vzdělání:** Některé z nás si Pán Bůh povolá do církví organizovaných sociálních, zdravotnických a vzdělávacích institucí. Všichni využijí zkušenosti získané mezi křesťany ve své práci i osobním životě, protože ve své práci i v osobním životě vlastně sloužíme Bohu i druhým.
7. **Efektivní ekonomická stránka:** Hospodářská stránka každého společenství věřících je nevyhnutelná; kéž je přehledná a úsporná, tj. každá činnost, která spotřebovává peníze, má jasně formulovaný cíl a koná se za přiměřenou cenu.

Seznam literatury:

- (**Hošek 2012**) Hošek, P.: A bohové se vracejí – proměny náboženství v postmoderní době. Mlýn 2012.
- (**Křesťanství v Česku, Wiki**) Článek na Wikipedii, který uvádí počty členů církví v letech 1991, 2001, 2011 podle deklarované náboženské příslušnosti.
- (**Martinek 2012**) Martinek, M: K čemu jsou křesťanské církve? Brno, Cesta 2012, str. 7-21.
- (**Náboženská víra, 2014**) Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu. Edice Lidé a společnost, Praha 2014. Zpracoval: Odbor statistiky obyvatelstva, počet stran 44.
- (**Nešpor 2010**) Nešpor, Z. R.: Příliš slabí ve víře – česká ne/religiozita v evropském kontextu. Praha, Kalich 2010, strany 102-118.
- (**Strategický plán 2019**) Strategický plán ČCE do roku 2030. Materiál schválený synodem ČCE v roce 2019. Přístupný online na stránce Ústředí ČCE.

Autor tohoto příspěvku byl prvních 25 let svého života členem sboru ČCE ve Velké nad Veličkou, dalších 25 svého života členem nezávislého městského sboru Evangelikální společenství v Brně.